

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко

«15» травня 2025 р.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок розроблення, моніторингу та оновлення
освітньо-наукових програм третього рівня вищої освіти
в ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»

(протокол № 3 від 15 травня 2025 р.)

Київ-2025

Загальні положення

1.1. Положення про порядок розроблення, моніторингу та оновлення освітньо-наукових програм третього рівня вищої освіти в ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (далі – Положення) розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187, «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 2.03.2016 р. № 261 зі змінами, затвердженими Кабінету міністрів України від 08.04.2025 р. № 426, «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 р. № 686, Постанови Кабінету міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів» від 19 травня 2023 р. № 502, Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019, Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 11.06.2025 р. № 686, Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджених рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО), протокол № 9 від 29.08.2019 р., Рекомендацій для експертів Національного агентства стосовно акредитації освітніх програм третього рівня вищої освіти (додатку до «Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми»), Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, ухвалених на Міністерській

конференції 14-15 травня 2015 р., Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти третього рівня в аспірантурі ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», Положення про навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в аспірантурі ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», Положення про гарантії освітньо-наукової програми ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

1.2. Положення визначає систему дій, порядок розроблення, оформлення, затвердження, реалізації, моніторингу та внесення змін в освітньо-наукові програми третього рівня вищої освіти в ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (далі – Інститут).

2. Визначення якості ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

2.1. Зміст ОНП має відповідати науковим інтересам аспірантів і забезпечувати їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) за спеціальністю та/або галуззю. До навчальних планів включаються дисципліни за спеціальністю, а також ті, що забезпечують методологічні та викладацькі компетентності аспірантів.

2.2. Для того, щоб надати відповідну освітню підтримку науковому дослідженню кожного аспіранта, хоча б одна дисципліна з блоку курсів зі спеціальності повинна відповідати тематиці (напрямку) дослідження кожного аспіранта. Відповідні спеціалізовані дисципліни можуть викладатися в науковій установі, де здійснюється підготовка аспірантів, або в іншому ЗВО/науковій установі, з якими підписано відповідно угоду про співпрацю.

2.3. ОНП повинна враховувати можливості Інституту для проведення й апробації результатів наукових досліджень аспірантів відповідно до їхньої тематики (проведення регулярних наукових конференцій, семінарів, колоквиумів тощо).

2.4. ОНП третього рівня вищої освіти повинна забезпечувати можливості для періодичних (не рідше, ніж щорічних) презентацій та

групових обговорень проміжних результатів досліджень аспірантів. Аспіранти мають бути забезпечені доступом до Інтернету, наукової літератури за спеціальністю, відповідних наукометричних баз даних.

2.5. Обов'язковими умовами реалізації ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є залучення аспірантів до міжнародної академічної спільноти. Якісна підготовка аспірантів передбачає сприяння публікації результатів їхніх наукових досягнень у міжнародних наукових журналах, участі в наукових конференціях чи інших наукових форумах за кордоном тощо.

2.6. ОНП передбачає дотримання академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними кадрами Інституту, науковими керівниками та аспірантами. Публікації та інші наукові роботи аспірантів повинні проходити перевірку на наявність академічного плагіату. Питання академічної доброчесності регулюються Положенням про академічну доброчесність наукових, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти третього рівня ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

2.7. ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинна мати визначені цілі, суголосні з профілем, спеціалізацією та стратегією розвитку Інституту, та враховувати тенденції розвитку спеціальності, останні досягнення у відповідній та суміжних галузях.

2.8. ОНП забезпечує результати навчання за спеціальністю відповідно до стандарту вищої освіти. За відсутності відповідного стандарту програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій. Відповідно, ОНП забезпечує:

- комплексні знання (зокрема переосмислення, критичний аналіз) релевантної наукової літератури за спеціальністю; концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань; спеціалізовані вміння/навички, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки

вже наявних знань і професійної практики, аналізу, оцінки й синтезу нових ідей;

- у процесі науково-дослідної роботи аспірантів та їх методологічної підготовки під час аудиторних занять чи інших видів освітньої діяльності (за потреби), забезпечуються вміння започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати послідовний процес ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності;

- за допомогою окремих компонентів ОНП аспіранти здобувають комунікативні компетентості, що стосуються їх наукових досліджень, а саме, здібності вільно спілкуватися з питань їхньої сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому. Компоненти ОНП повинні також забезпечувати вміння використовувати академічну українську та іноземну (передовсім, англійську та/або мову країни, історія якої досліджується) мови у професійній діяльності та наукових дослідженнях;

- Національною рамкою кваліфікацій визначено, що особа, яка завершила навчання на ОНП третього рівня вищої освіти, повинна мати здатність демонструвати інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну та професійну доброчесність, послідовну відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності. Результатом навчання повинна бути здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

2.9. Відповідно до ч. 6 ст. 5 Закону «Про вищу освіту» нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки, Обсяг освітньої складової ОНП з підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС. «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук», затверджений Постановою КМУ № 261 від 23.03.2016 р., визначає чотири компоненти освітньої складової ОНП третього рівня, які забезпечують набуття таких компетентностей:

- здобуття глибинних знань зі спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку (орієнтовний обсяг цього освітнього складника становить не менше 12 кредитів ЄКТС);

- оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного світогляду (орієнтовний обсяг цієї освітньої компоненти становить 4-6 кредитів ЄКТС);

- набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності тощо (орієнтовний обсяг цього освітнього складника становить не менше 6 кредитів ЄКТС);

- здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (рекомендований обсяг цього навчального складника становить 6-8 кредитів).

Відхилення від такого стандарту можливі за наявності обґрунтування від гаранта ОНП щодо необхідності іншого наповнення цих обов'язкових складників для забезпечення якості ОНП.

2.10. ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти передбачає широкий вибір дисциплін, що мають бути забезпечені освітньою складовою ОНП, а також шляхом різних видів презентацій, звітів, обговорень

результатів наукової діяльності аспірантів. Навчальні дисципліни першого блоку освітньої складової ОНП повинні відображати найновіші здобутки наукових досліджень відповідної предметної області. Для аспіранта ОНП має бути також забезпечена можливість набути компетентності з організації та викладання історичних дисциплін, проведення навчальних занять зі студентською аудиторією, презентації результатів досліджень, управління науковими проєктами тощо. Кращою вважається практика, коли кожна з дисциплін ОНП забезпечує набуття якоїсь із визначених соціальних навичок (soft skills).

2.11. ОНП забезпечує можливість вільного вибору дисциплін і формування індивідуальної траєкторії навчання. Порядок здійснення права аспіранта на вільний вибір дисциплін регламентований Положенням про порядок реалізації здобувачами вищої освіти третього рівня права на вибір навчальних дисциплін в аспірантурі ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

2.12. Обсяг ОНП та окремих її компонентів має відповідати фактичному навантаженню здобувачів. Аудиторне навантаження аспірантів з дисциплін, які пропонуються на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, повинно бути не меншим ніж 1/4 від загального освітнього навантаження, визначеного для цієї дисципліни. Навчальний час, відведений для самостійної роботи аспіранта, регламентується навчальним планом і повинен становити не більше ніж 3/4 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Це стосується і навчальних курсів, які аспіранти однієї ОНП слухають спільно з аспірантами інших ОНП, а також малокомплектних груп, сформованих для викладання вузькоспеціалізованих дисциплін.

2.13. Порядок зарахування кредитів ЄКТС, здобутих аспірантом в інших ЗВО/наукових установах (зокрема під час літніх шкіл, стажувань, онлайн навчання) регламентовано п. 9 Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти третього рівня в аспірантурі ДУ

«Інститут всесвітньої історії НАН України». Кількість визнаних результатів навчання, отриманих в інших закладах вищої освіти або поза аспірантурою, не повинна перевищувати 25% обсягу ОНП (кількості встановленого законодавством мінімального обсягу вибіркових дисциплін).

2.14. ОНП визначає вимоги до контрольних заходів, методів оцінювання здобувачів вищої освіти третього рівня та практик забезпечення академічної доброчесності (прозорість і зрозумілість систем оцінювання здобувачів у межах навчальних дисциплін, під час атестації).

2.15. Під час моніторингу, оновлення ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти слід звертати увагу на рівень академічної кваліфікації викладачів і наукових керівників. Наукові керівники аспірантів повинні мати науковий ступінь, а також бути кваліфікованими дослідниками відповідного наукового напрямку (спеціалізації), що засвідчують їхні публікації. Викладачі дисциплін ОНП, включених до блоку курсів за спеціальністю, повинні мати наукові ступені і кваліфікацію, достатню для викладання відповідних дисциплін на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, засвідчену їхніми публікаціями та науковою діяльністю загалом. Зміст ОНП повинен регулярно, не рідше, ніж раз на 4 роки (повний цикл навчання в аспірантурі) оновлюватися із залученням аспірантів.

2.16. Оновлений зміст ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти визначають інтереси і напрями досліджень аспірантів, особливо в частині дисциплін з блоку спеціалізованих курсів. Для отримання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень у межах ОНП, можуть використовуватися очні зустрічі, обговорення, семінари та інші форми взаємодії здобувачів із особами, відповідальними за формування, оновлення та управління ОНП.

3. Порядок розроблення та внесення змін до освітньо-наукових програм

3.1. Відповідно до чинного законодавства Інститут реалізує своє право на розроблення освітньо-наукових програм (далі – ОНП) у межах

ліцензованих спеціальностей відповідно до стандартів вищої освіти з певної спеціальності або, за їх відсутності, Національної рамки кваліфікацій та подальшу підготовку науковців відповідного профілю.

3.2. Відповідальність за розроблення ОНП, провадження освітньої діяльності, добір наукових, науково-педагогічних працівників, моніторинг ОНП, внесення до неї необхідних змін несе Гарант ОНП. Вимоги до Гаранта, його завдання, права й обов'язки визначено Положенням про гаранта освітньо-наукової програми ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

3.3. Відповідальність за провадження освітньої діяльності, її організаційне, методичне і наукове забезпечення несуть наукові та науково-педагогічні працівники групи забезпечення виконання ОНП, до якої входять за посадою Гарант ОНП, завідувач відділу аспірантури, Голова ради молодих учених, завідувачі відділів Інституту.

3.4. Проект ОНП (оновленої ОНП) для здобувачів ступеня вищої освіти «доктор філософії» розробляється Проектною групою з удосконалення ОНП (далі – Проектна група), яка створюється наказом директора Інституту. У разі розроблення проекту оновленої ОНП наказ Директора Інституту про створення Проектної групи видається в термін не пізніше, ніж через місяць після отримання рішення про акредитацію (умовну акредитацію, відмову в акредитації) ОНП.

3.5. До складу Проектної групи входять за посадою: Гарант ОНП, завідувач відділу аспірантури, Голова ради молодих учених, завідувачі відділів, а також авторський колектив за участю наукових, науково-педагогічних працівників Інституту, науковців інших країн, що працюють за аналогічними профільними ОНП, стейкхолдерів – роботодавців та здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня.

3.6. Розроблений Проектною групою проект ОНП (оновленої ОНП) оприлюднюється відділом аспірантури на офіційному веб-сайті Інституту з метою отримання зауважень та пропозицій зацікавлених сторін на термін, достатній для вивчення усіма стейкхолдерами, але не менше 2 місяців.

3.7. Зауваження й пропозиції щодо проекту подаються завідувачу аспірантури впродовж 2 місяців з дня оприлюднення проекту ОНП.

3.8. По завершенні терміну обговорення проекту ОНП, зібрані зауваження й пропозиції щодо вдосконалення ОНП подаються завідувачем відділу аспірантури до Проектної групи не пізніше 3 днів з дня закінчення подання зауважень і пропозицій до проекту ОНП, після чого оприлюднений раніше для обговорення проект ОНП (оновленої ОНП) переноситься в архів сайту Інституту.

3.9. Протягом одного тижня з дня отримання від завідувача відділу аспірантури зауважень і пропозицій до проекту ОНП Гарант ОНП складає зведену таблицю пропозицій, що надійшли від стейкхолдерів щодо проекту ОНП, на підставі чого Проектна група у термін, що не може перевищувати 2 місяці з дня їх отримання, вносить відповідні зміни до проекту та подає остаточний текст проекту на розгляд Вченої ради Інституту.

3.10. Після затвердження Вченою радою Інституту ОНП затверджується директором у термін, що не перевищує 10 днів з дня його отримання.

3.11. Затверджена ОНП у термін, що не перевищує 7 днів після її затвердження, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Інституту разом з робочими програмами всіх навчальних дисциплін та іншими складниками навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу за відповідною ОНП, що підлягають оприлюдненню.

3.12. Рішення вченої ради Інституту про затвердження ОНП є підставою для розроблення і затвердження навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня за цією програмою.

4. Моніторинг освітньо-наукових програм

4.1. За якість освітньо-наукової програми несуть відповідальність Гарант освітньої програми, наукові та науково-педагогічні працівники, які її реалізують.

4.2. Інститут здійснює моніторинг і періодичний перегляд ОНП за участі здобувачів вищої освіти та інших стейкхолдерів, забезпечує їх відповідність зазначеним у програмі цілям, потребам аспірантів і роботодавців. Будь-які зміни, заплановані чи втілені внаслідок цього процесу, оприлюднюються відділом аспірантури на офіційному веб-сайті Інституту.

4.3. Моніторинг і періодичний перегляд ОНП Інституту спрямовано на:

- забезпечення повної взаємної відповідності усіх компонентів ОНП, відповідності затвердженому стандарту вищої освіти за тією чи тією спеціальністю. У разі відсутності стандарту вищої освіти за певною спеціальністю, програмні результати навчання в ОНП мають відповідати дескрипторам Національної рамки кваліфікацій для цього кваліфікаційного рівня;

- урахування всіх вимог до ОНП, що зазначені в Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, зокрема в Критеріях оцінювання якості освітньої програми, Методичних рекомендаціях для експертів НАЗЯВО щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджених рішенням НАЗЯВО (протокол № 9 від 29.08.2019 р.), інших його документах;

- цілі ОНП, програмні результати навчання, зміст та інші компоненти ОНП повинні максимально повно враховувати позиції і потреби всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Відповідно до рекомендацій НАЗЯВО, виявлення та врахування позицій і потреб стейкхолдерів фіксується в протоколах спільних зустрічей, результатах опитувань тощо;

- максимально повне відображення чіткості, унікальності ОНП, її оригінальності, відмінності ОНП та її цілей від аналогічних вітчизняних та зарубіжних ОНП, взаємозв'язок цілей ОНП з місією і стратегією Інституту;

- усебічний і повний аналіз усіх зауважень, побажань, пропозицій до чинних ОНП з боку аспірантів, наукових, науково-педагогічних працівників і випускників аспірантури Інституту, роботодавців, їх врахування при підготовці оновленого варіанту ОНП;

- забезпечення можливості формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти, збільшення переліку вибіркових дисциплін, забезпечення їхньої різноманітності, надання можливості аспірантам обирати навчальні дисципліни з інших освітніх програм, не пов'язаних зі спеціальністю здобувача вищої освіти;

- аналіз і максимальне врахування в оновленому варіанті ОНП тенденцій розвитку спеціальності і галузевого та регіонального контексту, тенденцій розвитку ринку праці, досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних ОНП;

- врахування Законів України, документів Кабінету Міністрів України щодо освітньої галузі та нормативно-правових актів, що регламентують освітню діяльність, зокрема Постанов Кабінету Міністрів України і наказів МОН України з питань ліцензування спеціальностей та акредитації освітніх програм; документів НАЗЯВО; рішень Вченої ради Інституту, наказів і розпоряджень директора Інституту щодо освітніх програм, здійснення освітньої діяльності за цими програмами;

- максимально повне врахування зауважень і пропозицій, висловлених під час попередніх акредитацій ОНП Інституту.

Відповідальність за досягнення названих вище цілей несуть Гаранти ОНП.

4.4. Моніторинг здійснюється відділом аспірантури шляхом персональних та анонімних опитувань усіх груп стейкхолдерів (роботодавців, науковців і науково-педагогічних працівників Інституту, здобувачів освіти третього освітньо-наукового рівня), його результати, пропозиції стейкхолдерів зберігаються в електронному й паперовому вигляді.

4.5. Результати моніторингу, пропозиції стейкхолдерів (у вигляді витягів з протоколів засідань робочої групи стейкхолдерів) регулярно, не рідше ніж раз на півроку розглядаються Проектною групою з удосконалення ОНП.

4.6. Чергові засідання Проектної групи відбувається за ініціативою Гаранта ОНП, завідувача відділом аспірантури чи третини від членів проектної групи, рішення про що ухвалюється на засіданні Проектної групи.

4.7. Гаранти ОНП, завідувач відділу аспірантури відповідають за створення, постійне поповнення і збереження в електронному і паперовому вигляді портфолію всіх ОНП.

4.8. Портфолію кожної ОНП з моменту її започаткування має містити:

- власне ОНП, контент освітніх компонент, включених до ОНП (робочі програми навчальних дисциплін, програми усіх видів практики тощо).

- копії всіх наказів і розпоряджень директора, додатки, що стосуються затвердження складу гарантів ОНП, розроблення, моніторингу та оновлення цих програм, їх функціонування тощо;

- документи і матеріали, що відображають співпрацю із роботодавцями, випускниками аспірантури Інституту стосовно розроблення, моніторингу та оновлення ОНП, їх функціонування тощо;

- документи і матеріали, що стосуються участі аспірантів у розробленні, моніторингу та оновленні ОНП, їх функціонуванні тощо.

4.9. У разі, якщо згідно з наказом директора певна ОНП припинила існування, її портфолію в електронному вигляді продовжує зберігатись у Гаранта програми та в електронному і паперовому вигляді – у відділі аспірантури.